

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-30>

Ступак Дмитрій

ад'юнкнт

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Розпочата широкомасштабна російська військова агресія проти України, складна воєнно-політична та економічна обстановка в навколо неї, досвід запровадження в Україні правового режиму воєнного стану зумовили зростання інтересу з боку органів публічної влади та наукової спільноти до питань адміністративно-правового забезпечення особливих адміністративно-правових режимів, в тому числі адміністративно-правового режиму воєнного стану, оскільки саме за їх допомогою держава здійснює регулювання порушених суспільних відносин та їх відновлення. В науковій роботі досліджено поняття та ознаки особливих адміністративно-правових режимів в Україні, а також загальна характеристика правового режиму воєнного стану.

Встановлено, що особливі адміністративно-правові режими займають окреме місце в системі правових режимів. Їх особливість полягає в належності їх до сфери забезпечення безпеки населення, національної безпеки та національних інтересів, а також у використанні особливих юридичних інструментів таких як спеціальне законодавство, надання виключних повноважень органам публічної влади, створення нових суб'єктів забезпечення особливого адміністративно-правового режиму, запровадження спеціальних заходів з можливістю тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина. Саме ці ознаки відносять особливі адміністративно-правові режими здебільшого до сфери

адміністративного права, оскільки досягнення цілей їх запровадження здійснюється за допомогою формування системи публічного управління.

Виокремлено базисні ознаки особливих адміністративно-правових режимів незалежно від їх виду та умов запровадження. Запропоновано авторське визначення особливого адміністративно-правового режиму як встановленого адміністративно-правовими нормами особливого порядку правового регулювання який запроваджується з метою запобігання або усунення загроз національним інтересам та національній безпеці, з наданням суб'єктам забезпечення особливого правового режиму спеціальних повноважень на запровадження виключних, обов'язкових до виконання, заходів, в тому числі на обмеження прав людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у визначених просторово-часових межах. Адміністративно-правовий режим воєнного стану займає особливе місце в системі особливих адміністративно-правових режимів оскільки надає суб'єктам забезпечення цього режиму надзвичайні повноваження на запровадження передбачених законодавством більш суворих, порівняно з іншими особливими адміністративно-правовими режимами, заходів у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Ключові слова: правовий режим, особливий адміністративно-правовий режим, правовий режим воєнного стану, правовий режим надзвичайного стану, заходи правового режиму воєнного стану, суб'єкти забезпечення правового режиму воєнного стану.

Вступ

В кризових ситуаціях, пов'язаних з загрозою військового нападу, небезпекою державній незалежності України, її

територіальній цілісності, при надзвичайних ситуаціях техногенного або природного характеру, при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України на органи публічної влади покладається обов'язок розв'язання проблем порушених суспільних відносин та подолання їх негативних наслідків. Саме за допомогою особливих адміністративно-правових режимів здійснюється реакція публічної влади на порушення стабільних суспільних відносин, здійснюється їх відновлення, забезпечення законності, правопорядку, відвернення загроз та усунення наслідків техногенного, природного або військового характеру, які загрожують національній безпеці, публічним інтересам, правам і свободам громадян України.

З огляду на велику значущість такого правового засобу як особливий правовий режим виникає необхідність дослідження цієї правової категорії оскільки вона є основним інструментом захисту інтересів людини, суспільства і держави в сфері національної безпеки, від всіх видів зовнішніх та внутрішніх загроз. Хоча поняття «особливий правовий режим» часто використовується як в нормативно-правових актах так і науковій літературі, серед науковців до цього часу відсутні єдині підходи до розуміння цього поняття та його ознак.

У випадках збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, національним законодавством передбачено особливий правовий механізм відвернення таких загроз, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки – введення в державі правового режиму воєнного стану. На теперішній час, питання удосконалення механізмів реалізації заходів правового режиму воєнного стану з боку науковців досліджені недостатньо. Різним аспектам правових режимів, в тому числі особливих адміністративно-правових режимів, було приділено

увагу з боку багатьох науковців, серед яких: С.С. Алексеев, О.М. Буханевич, С.Т. Гончарук, С.О. Кузніченко, С.О. Магда, Т.П. Мінка, А.М. Мерник, В.Я. Настюк, О.О. Петришин, І.О. Соколова, А.С. Славко та ін.

Проте недослідженими залишаються поняття особливого адміністративно-правового режиму, особливого адміністративно-правового режиму воєнного стану, їх ознаки, питання правового статусу суб'єктів забезпечення цих особливих адміністративно-правових режимів.

Особливої актуальності питання особливого адміністративно-правового режиму воєнного стану набули у зв'язку із російською повномасштабною війною проти України, оскільки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану нині прямо впливає на рівень захисту національної безпеки та національних інтересів, саме існування української нації та української суверенної держави.

1. Особливі адміністративно-правові режими в Україні: поняття та зміст

На нашу думку, дослідження поняття «особливий адміністративно-правий режим», необхідно здійснювати через з'ясування окремого через загальне, а саме, через дослідження поняття «правовий режим», оскільки вони співвідносяться між собою як загальне і конкретне.

Використання поняття «правовий режим» здійснюється в адміністративному, господарському, сімейному, земельному, фінансовому та інших галузях права. Правова категорія «правовий режим» також визначена законодавством України, до якої відносять правові режими власності, державного кордону, воєнного та надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації [1] та ін. Однак законодавцем, в той же

час, нормативно не закріплено такого поняття. Аналіз наукової літератури та наукових досліджень також дає можливість дійти висновку, що серед науковців досі немає єдиного погляду щодо визначення такої правової категорії як «правовий режим».

Так, С.С. Алексеев розуміє «правовий режим» як порядок регулювання, який виражений у комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань які створюють особливу спрямованість регулювання [2, с. 185]. На думку І.О. Соколової «правовий режим» це заснована на загальних засадах регулювання сукупність взаємопов'язаних між собою правових засобів, які забезпечують стійке нормативне впорядкування певної сфери суспільних відносин, виражають ступінь жорсткості юридичного регулювання, сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права, припустимий рівень їх активності [3, с. 15–16].

У свою чергу Т.П. Мінка розглядає «правовий режим» як зовнішній прояв (правову форму) правового регулювання у певній сфері суспільного життя [4, с. 185]. А.С. Славко надає визначення «правового режиму» як сукупності правових засобів, за допомогою яких специфічно (відмінно від загального правила) у комплексі врегульовано чітко окреслену в часі/просторі/за колом осіб сферу суспільних відносин [5, с. 6]. Однак, незважаючи на різноманітність наукових підходів до правової категорії «правовий режим», враховуючи наявність в них загальних рис, можна стверджувати, що під «правовим режимом» слід розуміти особливий правовий порядок, встановлений для певних сфер суспільних відносин чи суспільства в цілому (прикордонний режим, митний режим, режим у місцях позбавлення волі, правовий режим земель і майна, режим законності тощо) [6, с. 325].

Окреме місце в системі правових режимів займають особливі правові режими. По-перше, їх особливість полягає в тому, що майже вся їх сукупність належить до сфери забезпечення безпеки населення, національної безпеки та національних інтересів, по-друге, з метою досягнення цілей їх реалізації використовуються специфічні юридичні інструменти, такі як надання виключних повноважень органам публічної влади, можливість звуження прав і свобод людини і громадянина та ін. Саме особливості правового інструментарію відносять режими що розглядаються здебільшого до сфери адміністративного права, оскільки досягнення цілей запровадження особливих режимів здійснюється за допомогою формування спеціальної системи публічного управління.

У науковій літературі та наукових дослідженнях такі режими дістали назву «надзвичайні», «екстремальні», «жорсткі», «спеціальні», «виключні», «екстраординарні», «функціональні». Різноманітність підходів пояснюється «прив'язуванням» найменування поняття до розуміння умов застосування (ведення) правового режиму [7, с. 23].

Так, С.Т. Гончарук під спеціальними адміністративними режимами розуміє сукупність спеціальних правил, установлених адміністративно-правовими нормами для регулювання відповідних суспільних відносин в окремих управлінських сферах, у межах певних територій, щодо окремих громадян чи інших суб'єктів управлінських стосунків щодо певних видів діяльності тощо [8, с. 56].

У свою чергу С.О. Кузніченко вбачає в надзвичайних адміністративно-правових режимах систему погоджених правових норм (елементів правового інституту), що визначають: фактичні підстави введення (фактор небезпеки і кількісні та якісні показники його впливу на суспільство); державний

орган (органи), що уповноважений вводити режим; процедуру введення, продовження дії, скасування та зміни режиму; часові та територіальні межі; зміни у компетенції державних органів, що залучаються для забезпечення режиму; створення тимчасових режимних органів (за необхідності); вичерпний перелік правообмежень громадян і покладання на них додаткових обов'язків; детально регламентовано порядок діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій; наведено вичерпний перелік надзвичайних заходів, що застосовуються в умовах введення надзвичайного адміністративно-правового режиму [9, с. 267]. Під «надзвичайним правовим режимом» науковець розуміє закріплений нормами права режим діяльності органів державної влади, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах глобальної небезпеки різної генези (збройна агресія чи загроза нападу, загроза державній незалежності або територіальній цілісності України, при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства, надзвичайні ситуації техногенного чи природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю та здоров'ю громадян, яку не можна усунути без застосування надзвичайних заходів з боку держави), що введений відповідно до Конституції України, в рамках прийнятої процедури, на конкретно-визначеній території або на всій території України, з метою надання відповідним органам державної влади, військового командування та місцевого самоврядування згідно з цим Законом повноважень, необхідних для локалізації та ліквідації загрози, забезпечення національної безпеки, життя і здоров'я громадян, нормального

функціонування економіки, органів державної влади та місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, із зазначенням строку дії цих обмежень [9, с. 271].

На думку С.О. Магди надзвичайний адміністративно-правовий режим це обмежені певними просторово-часовими рамками, специфічні режими правового регулювання, які мають особливий порядок введення і пов'язані з особливостями управлінської діяльності та наявністю у відповідних суб'єктів їх здійснення особливих повноважень, застосуванням певних обмежень конституційних прав і свобод громадян та покладанням на них додаткових обов'язків, метою яких є відновлення та підтримання належного стану суспільних відносин, забезпечення безпеки суспільства в цілому та окремих громадян при наявності екстраординарних ситуацій соціально-політичного та природно-техногенного характеру [10, с. 8].

Деякі науковці під особливим правовим режимом вбачають форму державного управління, яка передбачає обмеження правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб, що вводиться в якості тимчасового заходу, що забезпечується засобами адміністративно-правового характеру, і спрямований на забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави [11, с. 71]. Інші вчені притримуються думки, що надзвичайні адміністративно-правові режими – це спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарської діяльності і функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація. Головним в їх змісті є те, що вони істотно змінюють правовий статус суб'єктів управління цієї території, у деяких випадках – систему органів виконавчої влади та

органів місцевого самоврядування, встановлюють заходи, які застосовуються для врегулювання ситуації [12, с. 468].

Окремі вчені, відносячи особливі адміністративно-правові режими до категорії «функціональних» розуміють під ними врегульований правом порядок певної діяльності, який має нормативний характер відносно державного управління, є загальнообов'язковим для всіх державних органів та членів суспільства і підлягає конкретизації й захисту у процесі його застосування [13, с. 48]. При цьому, необхідно наголосити, що правовий порядок врегулюється нормами адміністративного права, як галузі права, що регулює сферу публічного управління.

Отже, кожний особливий адміністративно-правовий режим становить самостійний правовий інститут з організаційними забезпечувальними елементами, що направлений на встановлення оптимальних, з позиції держави, відносин конкурентної галузі порівняно у вузькій, однак життєво важливій сфері, яка забезпечує безпеку особи, суспільства і держави [9, с. 12].

На основі розглянутих наукових підходів щодо розуміння поняття особливого адміністративно-правового режиму, з якими ми погоджуємося, можна дійти висновку, що їх різноманітність обумовлена зосередженням уваги авторів на тих чи інших елементах у зв'язку з дослідженням цих понять в залежності від суспільних відносин що регулюються, характеру кризової ситуації, суб'єктного складу забезпечення реалізації режиму або інших факторів.

Важливе як теоретичне так і практичне значення має визначення ознак особливих адміністративно-правових режимів, оскільки саме їх розуміння суб'єктами забезпечення адміністративно-правового режиму, дозволяє досягти мети їх запровадження.

Так, А.С. Славко до ознак надзвичайних режимів, під якими розглядає правові режими надзвичайного, воєнного стану та зон надзвичайної екологічної ситуації, віднесла: підстави введення в дію цих режимів; мету їх введення; носіїв правового режиму, а саме – суб'єктів владних повноважень щодо відвернення загроз територіальній цілісності, громадській безпеці, суверенітету і незалежності держави; заборони та зобов'язання, як панівні правові засоби забезпечення правового режиму; обмеження прав і свобод людини і громадянина [5, с. 10].

Деякі науковці до характерних ознак адміністративно-правових режимів в Україні віднесли: визначену спеціальними нормами права поведінку фізичних, посадових та юридичних осіб; вимушену докладну регламентацію діяльності державних органів та громадських об'єднань; тимчасове уведення деяких додаткових правил або вилучення із загальнообов'язкових правових норм певних приписів; встановлення особливого контролю за належним додержанням правопорядку у сфері дії спеціального режиму та уведення деяких обмежувальних заходів [13, с. 24]. Інші науковці, розглядаючи екстремальні адміністративно-правові режими (правові режими надзвичайного, воєнного стану та зон надзвичайної екологічної ситуації), до основних ознак цих режимів відносять: розбудову їх на загальних регулятивних підставах; наявність впливу правових засобів на порядок регулювання суспільних відносин; наявність надзвичайних ситуацій (впливу факторів глобальної загрози національної безпеки України); обмеження правового статусу особи; збільшення компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування (створення спеціальних режимних органів) [9, с. 49].

Різноманітність поглядів вчених на ознаки особливих адміністративно-правових режимів, як було зазначено вище,

---

обґрунтовується відмінністю умов за яких запроваджується той чи інший особливий адміністративно-правовий режим, зокрема метою запровадження, видом кризової ситуації, суб'єктом забезпечення виконання заходів режимів, що розглядається та ін.

На теперішній час, в Україні законодавчо прямо передбачено наступні особливі адміністративно-правові режими: правовий режим надзвичайної екологічної ситуації; правовий режим надзвичайного стану; правовий режим воєнного стану. Всі ці особливі адміністративно-правові режими регулюються спеціальними Законами України: «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [14], «Про правовий режим надзвичайного стану» [15], «Про правовий режим воєнного стану» [16]. Зазначені нормативно-правові акти чітко визначають запроваджувані правові режими як особливі, а їх аналіз та узагальнення наведених вище підходів науковців до поняття правової категорії «особливий адміністративно-правовий режим» та його ознак, дає можливість виділити базисні ознаки особливих адміністративно-правових режимів незалежно від їх виду та умов запровадження, виокремити особливі адміністративно-правові режими серед інших адміністративно-правових режимів.

Так, до ознак особливих адміністративно-правових режимів слід віднести наступні: правове регулювання суспільних відносин за допомогою спеціального законодавства (окремих спеціальних законів) з визначенням юридичних інструментів для реалізації мети запровадження особливого адміністративно-правового режиму – запобігання/ліквідація загрози національним інтересам та національній безпеці; нормативне закріплення особливого порядку введення, зміни та закінчення особливого адміністративно-правового режиму; передбачення можливості створення нових та чітке нормативне регулювання діяльності всіх суб'єктів забезпечення особливого правового

режиму; надання суб'єктам забезпечення запровадження особливого правового режиму виключних повноважень; перевага імперативних методів правового регулювання; наявність вичерпного переліку можливих заходів що запроваджуються; тимчасове обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб. Зазначені ознаки, на нашу думку, виступають критеріями та виділяють особливі адміністративно-правові режими з усієї сукупності адміністративно-правових режимів.

Розглянемо ознаки особливих адміністративно-правових режимів через форми реакції держави на російську збройну агресію, яка на початкових етапах застосовувала переважно елементи неконвенційної (гібридної) війни, оскільки, виходячи з встановлених ознак, а також останніх досліджень науковців, можна стверджувати про необхідність віднесення до особливих адміністративно-правових режимів також режиму антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил.

Так, Законом України «Про боротьбу з тероризмом» встановлено, що антитерористична операція це комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [17]. Метою її проведення є захист особи, держави і суспільства від тероризму, а саме попередження, запобігання та припинення всіх його проявів.

До підстав для початку проведення антитерористичної операції належать випадки вчинення або загрози вчинення терористичного акту який загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками, або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст,

вчинення терористичного акту зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами та інші.

Рішення щодо проведення антитерористичної операції приймається залежно від рівня суспільної небезпеки терористичного акту: керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України за письмовим дозволом Голови Служби безпеки України; керівником координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України за письмовим дозволом керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України, погодженим з Головою Служби безпеки України. Про рішення щодо проведення антитерористичної операції негайно інформується Президент України [17].

До суб'єктів які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції віднесено: Службу безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Національну поліцію; Міністерство оборони України; визначені законом центральні органи виконавчої влади. Керівництво проведення антитерористичної операції здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України. У складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України можуть створюватися і діяти військово-цивільні адміністрації, повноваження і порядок яких визначаються Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» [18].

У районі проведення антитерористичної операції суб'єкти які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом наділені виключними повноваженнями запроваджувати спеціальні заходи з попередження, виявлення і припинення терористичної діяльності, перелік яких є вичерпним. В їх числі заходи тимчасового обмеження прав і свобод громадян, а саме: превентивне

затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб; заборона перебування в районі проведення антитерористичної операції осіб, які не залучені до її проведення, без дозволу керівника оперативного штабу; часткове або повне припинення своєї роботи підприємствами, установами та організаціями, що знаходяться в районі проведення антитерористичної операції, на вимогу керівників учасників антитерористичної операції; в'їзд осіб до району проведення антитерористичної операції та виїзд з нього здійснюються в порядку, встановленому керівником антитерористичної операції [17].

Отже, правове регулювання суспільних відносин під час дії адміністративно-правового режиму антитерористичної операції здійснюється спеціальним законодавством яким визначено порядок початку та закінчення антитерористичної операції. Суб'єкти, які залучаються до боротьби з тероризмом наділяються особливими повноваженнями, в тому числі на обмеження прав і свобод людини і громадянина. Координацію їх діяльності здійснює спеціальний суб'єкт. Законом України «Про боротьбу з тероризмом» також визначено виключний перелік заходів щодо запобігання, виявлення і припинення терористичних актів. Зазначене дає підстави зробити висновок про наявність у адміністративно-правовому режимі антитерористичної операції ознак притаманних особливим адміністративно-правовим режимам.

З набрання чинності Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» на визначених територіях України було розпочато операцію Об'єднаних сил [19]. На відміну від вищезгаданих законів, щодо запровадження особливих правових

режимів, останній є, так би мовити, цільовим і прийнятий виключно з метою відсічі російської збройної агресії проти України, що і є підставою початку її проведення. Факт остаточного виведення та повної відсутності всіх збройних формувань Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях у порядку, визначеному цим Законом, встановлюється Міністром оборони України та Міністром внутрішніх справ України шляхом спільного подання Президентові України, який виключно на цій підставі приймає відповідне рішення, чим закінчується проведення операції Об'єднаних сил [19].

До суб'єктів які залучаються до забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях належать органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи України та їх посадові особи. Стратегічне керівництво всіма силами та засобами здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, для безпосереднього керівництва введено посаду Командувача об'єднаних сил який реалізує свої повноваження через створений Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України. Зазначені суб'єкти наділені спеціальним повноваженнями щодо можливості встановлення особливого порядку в'їзду осіб та переміщення товарів, а також на запровадження вичерпного переліку заходів, в тому числі з обмеження прав і свобод людини.

До основних з них належать: застосовування у разі крайньої необхідності зброї і спеціальних засобів до осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район здійснення зазначених

заходів; затримання і доставлення осіб визначених Законом, до органів Національної поліції України; перевірка у громадян і посадових осіб документів, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримання їх для встановлення особи; здійснення особистого огляду громадян, огляду речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться; тимчасове обмеження або заборона руху транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допущення транспортних засобів, громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виведення громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксирування транспортних засобів; вхід (проникнення) в житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевірка транспортних засобів для виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; використання із службовою метою засобів зв'язку і транспортних засобів, у тому числі спеціальних, що належать громадянам (за їхньою згодою), підприємствам, установам та організаціям, крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій [19].

Отже, в свою чергу, і запроваджений адміністративно-правовий режим операції Об'єднаних сил має такі ознаки особливих адміністративно-правових режимів як регулювання спеціальним законодавством, особливий порядок введення, зміни та закінчення, створення нових суб'єктів забезпечення цього правового режиму з наділенням їх особливими повноваженнями на запровадження спеціальних заходів з можливістю обмеження конституційних прав і свобод людини.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в Україні, поряд з правовим режимом воєнного стану, надзвичайного стану та режимом надзвичайної екологічної ситуації з'явилися нові особливі адміністративно-правові режими – режим анти-терористичної операції та режим операції Об'єднаних сил, оскільки останні мають всі ознаки особливих адміністративно-правових режимів.

Узагальнюючи вищевикладене, враховуючи аналіз наукових підходів до поняття особливого адміністративно-правового режиму, його ознак, аналізу законодавства яким передбачено запровадження особливих адміністративно-правових режимів в Україні, вважаємо, що під особливим адміністративно-правовим режимом слід розуміти встановлений адміністративно-правовими нормами особливий порядок правового регулювання який запроваджується з метою запобігання або усунення загроз національним інтересам та національній безпеці з наданням суб'єктам забезпечення особливого правового режиму спеціальних повноважень на запровадження виключних, обов'язкових до виконання, заходів, в тому числі на обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у визначених просторово-часових межах.

2. Загальна характеристика

адміністративно-правового режиму воєнного стану

Серед особливих адміністративно-правових режимів можна виділити режим, запровадження якого здійснюється в разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а саме – правовий режим воєнного стану.

Правовою основою введення в Україні особливого адміністративно-правового режиму воєнного стану є Конституція

України [1], Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України [16]. Однак слід зазначити, що система правових актів, за допомогою яких здійснюється досягнення мети введення правового режиму воєнного стану не обмежується зазначеними вище. До зазначеної системи нормативно-правових актів належать також як закони України так і підзаконні нормативно-правові акти.

Так, Законом України «Про оборону України», в особливий період для керівництва виконанням на відповідній території заходів щодо оборони України рішенням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій, державних адміністрацій міст Києва та Севастополя передбачено утворення ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя [20]. Положення про ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя затверджуються Кабінетом Міністрів України. Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» встановлений механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Також Закон України «Про правовий режим воєнного стану» має відсильні норми на нормативне врегулювання Кабінетом Міністрів України реалізації передбачених заходів правового режиму воєнного стану [16].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [16] визначає, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить у Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної

агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [16].

Відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» підставами введення правового режиму воєнного стану є збройна агресія, загроза нападу, небезпека державній незалежності та небезпека територіальній цілісності. Суб'єктами забезпечення правового режиму воєнного стану є військове командування разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Основним суб'єктом забезпечення правового режиму воєнного стану є військове командування. До військового командування належать Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань. Саме військовому командуванню делеговані владні повноваження з запровадження та здійснення спеціальних заходів. У разі ж необхідності, здійснюється залучення військових адміністрацій (при їх створенні), органів виконавчої влади, Ради

міністрів Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування [16].

Військові адміністрації є спеціально-створеними тимчасовими державними органами для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян на територіях де введено особливий адміністративно-правовий режим.

З метою здійснення регулювання суспільних відносин в кризовий період Законом України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено видання актів управління які приймаються суб'єктами забезпечення правового режиму. Так, військове командування, в межах визначених повноважень, видає обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану [16]. До повноважень начальника військової адміністрації (населеного пункту, районної, обласної) віднесено видання наказів та розпоряджень, які мають таку ж юридичну силу, що і рішення відповідної ради (рад). Разом з тим, для решти суб'єктів зазначене не встановлено, з чого можна дійти висновку про здійснення їх діяльності в межах повноважень встановлених спеціальним для них законодавством.

Отже, до системи актів правового регулювання адміністративно-правового режиму воєнного стану, окрім правових актів військового командування та військових адміністрацій (наказів, директив, розпоряджень), слід віднести й інші акти управління всіх суб'єктів забезпечення правового режиму воєнного стану, а саме органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної

Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Так, наприклад, в Збройних Силах України, з метою здійснення управлінської діяльності створюються такі види документів: наказ, директива, розпорядження, бойовий наказ, бойове розпорядження, окреме доручення (доручення), рішення, протокол, положення, постанова, інструкція, план, донесення та ін. [21], які використовуються в повсякденній життєдіяльності органів військового управління, військ (сил).

Законодавцем також передбачено особливий порядок введення та закінчення правового режиму воєнного стану, що відповідає основним ознакам особливих адміністративних режимів. Запровадження воєнного стану здійснюється вищими органами публічної влади. Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентові України подає Рада національної безпеки і оборони України. Пропозиції щодо залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану розробляє та вносить на розгляд Ради національної безпеки і оборони України Генеральний штаб Збройних Сил України. У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає відповідний указ і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, негайно оголошується через засоби масової інформації. При цьому слід додати, що указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом про затвердження такого

указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом. В указі Президента України про введення воєнного стану зазначаються: обґрунтування необхідності введення воєнного стану; межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться; завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану; завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних і територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період; вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з уведенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень; інші питання. Загальне керівництво запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснює Президент України [22].

Закінчення дії правового режиму воєнного стану відбувається після закінчення строку, на який його було введено, а також указом Президента України про скасування воєнного стану, до закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. У період дії правового режиму воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову

діяльність, досудове розслідування, та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність [16].

Невирішеним питанням, на нашу думку, залишається відсутність в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» визначення порядку продовження вже введеного в дію правового режиму воєнного стану. Станом на сьогодні, в ситуації, коли у визначений в указі Президента України строк введення правового режиму воєнного стану мету його запровадження не досягнуто, Президент України вимушений повторно виконувати розглянутий алгоритм. Так, з початку широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, Президентом Україна тричі здійснювалось продовження строку дії правового режиму воєнного стану шляхом внесення змін до відповідної статті указу Президента про введення воєнного стану в Україні [23, 24, 25]. Однак, хоча Законом України «Про правовий режим воєнного стану» на Верховну Раду України і покладено обов'язок зібратися на засідання у дводенний строк без скликання та розглянути питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, саме ці два дні, в умовах кризової ситуації що продовжується, створюють ризики своєчасного реагування держави на збройну агресію, загрозу нападу, небезпеку державній незалежності та небезпеку територіальній цілісності державі.

Відмінність особливого адміністративно-правового режиму воєнного стану від інших особливих адміністративно-правових режимів полягає також в наданні суб'єктам забезпечення правового режиму особливих повноважень на запровадження спеціальних заходів, які мають суттєвіший вплив на суспільні відносини. Законом України «Про правовий режим воєнного

стану» передбачено двадцять чотири спеціальні заходи, основними з яких є: запровадження трудової повинності; використання потужностей та трудових ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності; примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучення майна державних підприємств; запровадження комендантської години; встановлення особливого режим руху транспорту та пересування осіб; проведення евакуації населення та інші. Прикінцевими положеннями Закону України «Про правовий режим воєнного стану», який набув чинності 11.06.2015, Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим законом доручено прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону, та привести свої рішення у відповідність із цим Законом. Нині, нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України врегульовано порядок запровадження тільки дванадцяти передбачених законом заходів правового режиму воєнного стану.

На теперішній час постановами Кабінету Міністрів України вже врегульовано більшість заходів правового режиму воєнного стану, а саме: залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт [26], запровадження комендантської години та режиму світломаскування [27]; встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян [28]; перевірки документів у осіб та проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян [29]; встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан [30]; заборона торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій

основі [31]; встановлення особливого режиму у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [32]; проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій [33]; нормоване забезпечення населення основними продовольчими та непродовольчими товарами в особливий період [34]. Також Законом України встановлено порядок примусового відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучення майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану [35].

У той же час, залишаються неврегульованими Кабінетом Міністрів України наступні питання: встановлення (посилення) охорони об'єктів державного значення, об'єктів державного значення національної транспортної системи України та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і введення особливого режиму їх роботи; регулювання роботи постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій; обов'язкової евакуації затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання, підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід – тримання під вартою, що перебувають в слідчих ізоляторах, етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, які розташовані в безпечній місцевості.

Слід наголосити, що, на перший погляд, розглянуті вище нормативно-правові акти, визначають перелік заходів необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки і суб'єктів їх запровадження та забезпечення, однак, навіть за умови впорядкування питань реалізації положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» актами Кабінету Міністрів України, на теперішній час відсутні чіткі розмежування повноважень між цими суб'єктами, або порядок їх розмежування.

Так, наприклад, структурною одиницею в Збройних Силах України якій делеговано запроваджувати заходи правового режиму воєнного стану визначено командування військової частини. Виходячи з чого, командир військової частини, в зоні його відповідальності, має право запроваджувати та здійснювати весь перелік заходів правового режиму воєнного стану як і його старші начальники на тій самій території.

З огляду на зміст заходів правового режиму воєнного стану окремої уваги потребують питання обмеження прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Актуальність порушеного питання обумовлена сьогоденням в Україні, а також зростанням кількості локальних війн і воєнних конфліктів у світі, збільшенням кількості надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Відповідно до статті 29 Загальної декларації прав людини конституції вводять інститут обмеження прав і свобод за наявності певних підстав. Права і свободи можуть обмежуватися з метою захисту основ конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни і безпеки держави [36], в тому числі – забезпечення здоров'я населення. Однак обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та

несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими [37]. Статтями 21, 22 Конституції України визначено, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані [1]. Відповідно до статті 3 Основного Закону, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Приписами статті 64 Конституції України, закріплено, що Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Виходячи з досвіду запровадження правового режиму воєнного стану, Верховною Радою України 26 листопада 2018 року та 24 лютого 2022 року було прийнято Закони України № 9338 та № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» [37, 38]. Цими Законами було передбачено можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Серед них право на недоторканості житла, невтручання в особисте і сімейне життя, свободи пересування, свободу думки і слова, мирні зібрання, на підприємницьку діяльність, на працю.

Так, обмеження права недоторканості житла (ст. 30 Конституції України) може полягати у можливості проведення огляду житла громадян та речей в ньому без відповідного рішення суду, у встановленні військово-квартирної повинності з розквартирування. Право на невтручання в особисте і сімейне життя, яке включає право на охорону конфіденційної інформації (ст. 32 Конституції України) може бути обмежено шляхом можливості перевірки документів у осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян. Право свободи пересування, вільного вибору місця проживання, вільного залишення території України (ст. 33 Конституції України) може бути обмежено запровадженням комендантської години, встановленням особливого режиму в'їзду і виїзду та інше.

Однак слід зазначити, що обмеження прав і свобод людини і громадянина під час запровадження правового режиму воєнного стану не є безумовним. Частиною 2 статті 64 Конституції України визначено які права і свободи не можуть бути обмежені, а також те, що такі обмеження запроваджуються з визначенням строків. У їх числі право на життя, на свободу та особисту недоторканність, право на житло, професійну правничу допомогу, судовий захист.

Отже, заходи, що запроваджуються під час введення правового режиму воєнного стану та обмежують права і свободи людини і громадянина встановлюються Конституцією і Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Більшість заходів правового режиму воєнного стану має негативний вплив на права і свободи людини і громадянина, однак міжнародно-правовими актами та Конституцією України передбачено заборону можливості обмеження визначеного переліку найважливіших прав і свобод.

З положень Законів України «Про правовий режим воєнного стану» [16] та «Про оборону України» [20] також випливає, що запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, визначених в указі Президента України, покладається на: Президента України – загальне керівництво; ради оборони областей – безпосереднє керівництво у визначеній місцевості; Генеральний штаб Збройних Сил України – здійснює спрямування, координацію та контроль за діяльністю обласних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадського порядку і безпеки, здійснення заходів правового режиму воєнного стану (з інших питань здійснення заходів правового режиму воєнного стану покладається на Кабінет Міністрів України в межах своїх повноважень), організовує підготовку та здійснює керівництво Збройними Силами України, з'єднаннями, частинами та органами інших військових формувань і правоохоронних органів під час виконання ними заходів правового режиму воєнного стану, організовує діяльність військових адміністрацій, командувань видів Збройних Сил України, управлінь оперативних командувань, командувань військових з'єднань та частин Збройних Сил України на території, на якій уведено воєнний стан; військове командування та військові адміністрації (в разі їх утворення) – безпосереднє керівництво в місцевостях, де ведуться бойові дії [22].

Висновки

Призначення особливих адміністративно-правових режимів полягає у відновленні стійких суспільних відносин, що порушені в наслідок настання або загрози настання негативних наслідків техногенного, природного або військового характеру.

Під особливим адміністративно-правовим режимом слід розуміти встановлений адміністративно-правовими нормами

особливий порядок правового регулювання який запроваджується з метою запобігання або усунення загроз національним інтересам та національній безпеці, з наданням суб'єктам забезпечення особливого правового режиму спеціальних повноважень на запровадження виключних, обов'язкових до виконання, заходів, в тому числі на обмеження прав людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у визначених просторово-часових межах.

Серед системи правових режимів вони займають особливе місце, оскільки мають лише їм притаманні ознаки, до яких належать: спеціальне законодавство; особливий порядок введення, зміни та закінчення особливого адміністративно-правового режиму; створення нових суб'єктів забезпечення особливого правового режиму; надання суб'єктам забезпечення особливого правового режиму виключних повноважень; імперативні методи правового регулювання; вичерпний перелік можливих заходів що запроваджуються; тимчасове обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб.

В умовах загрози національній безпеці, публічним інтересам, правам і свободам громадян України, державою, в особі органів та посадових осіб публічної влади, вводиться особливий адміністративно-правовий режим – правовий режим воєнного стану. Це особливий адміністративно-правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення

національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Розглядаючи адміністративно-правовий режим воєнного стану через зазначені ознаки особливих адміністративно-правових режимів встановлено, що правове регулювання запровадження та виконання заходів цього правового режиму здійснюється за допомогою спеціальних як законів, так і підзаконних нормативно-правових актів, переважна більшість норм яких має імперативний характер. Вимоги органів і посадових осіб публічної влади, на які покладається реалізація мети закону є обов'язковими до виконання всіма суб'єктами суспільних відносин. Спеціальним законом України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено порядок введення та закінчення правового режиму, передбачено створення нових суб'єктів забезпечення реалізації положень закону – військових адміністрацій. Досягнення мети введення правового режиму воєнного стану здійснюється за допомогою наділення суб'єктів забезпечення зазначеного правового режиму надзвичайними повноваженнями на запровадження виключно тих заходів які передбачені законодавством. Заходи правового режиму воєнного стану пов'язані з обмеженням прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, однак такі обмеження не є безумовними. Міжнародне та національне законодавство визначає такі межі за часовими і просторовими показниками, а також права і свободи людини і громадянина яких вони не можуть бути позбавлені.

Основною відмінною рисою правового режиму воєнного стану від інших особливих адміністративно-правових режимів

є найвищий рівень адміністративно-правового впливу держави на учасників суспільних відносин, що обумовлено високим ступенем загроз у сфері забезпечення безпеки населення, національної безпеки та національних інтересів.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Алексеев С.С. Общие дозволения и общин запреты в советском праве. Москва : Юрид. лит., 1989. 288 с.
3. Соколова І.О. Правовий режим: поняття, особливості, різновиди: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юрид.наук : спец: «12.00.01» теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків, 2011. 23 с.
4. Мінка Т.П. Онтологічні характеристики правового режиму адміністративного права. Часопис Київського університету права. 2011. № 1. С. 123–127.
5. Славко А.С. Типологія адміністративно-правових режимів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юрид. наук: спец: «12.00.07» адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2020. 19 с.
6. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл. 1998. 650 с.
7. Кузніченко С.О., Голуб В.О. Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель : монографія. Одеса, 2019. 244 с.
8. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України : навч. посіб. Київ : Аванпост-прим, 2004. 160 с.
9. Кузніченко С.О., Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Одеса, 2011. 323 с.
10. Магда С.О. Забезпечення прав, свобод та реалізації обов'язків громадян в умовах надзвичайних адміністративно-правових режимів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юрид.наук: спец: «12.00.07» адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2008. 22 с.
11. Буханевич О.М., Мерник А.М., Петришин О.О. Підходи до розуміння категорії «особливі правові режими». Вісник НАПрНУ. 2021. № 1. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-1-2021-r>

12. Остапенко О.І., Ковалів М.В., Єсімов С.С., Гулак А.С., Отчак Н.Я., Остапенко Л.О. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2019. 504 с.

13. Настюк В.Я., Белевцева В.В., Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Харків, 2009. 128 с.

14. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 року № 1908-III. Відомості Верховної Ради, 2000, № 42, ст. 348. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#Text>

15. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. Відомості Верховної Ради, 2000, № 23, ст. 176.

16. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

17. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 бер. 2003 р. № 638-IV. Відомості Верховної Ради. 2003. № 25. С. 180. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

18. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 20 бер. 2003 р. № 638-IV. Відомості Верховної Ради. 2015 № 13, С. 712. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>

19. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січня. 2018 № 2268-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 10. Ст. 54. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text>

20. Про оборону України : Закон України від 06 груд. 1991 № 1932-XII. Відомості Верховної Ради. 1992. № 9. Ст. 106. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#n280>

21. Наказ Міністерства оборони України від 07.04.2017 № 124 «Про затвердження Інструкції з діловодства у Збройних Силах України». URL: http://zsu.at.ua/load/akti_ngsh_zsu/nakaz_ngsh_zsu_vid_07_04_2017_124/5-1-0-19

22. Кириченко С.О., Лобко М.М., Семененко В.М. Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. Наука і оборона. 2019. № 2(19). С. 9–16.

23. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 14.03.2022 № 133/2022. Голос України. 2022. № 59. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022#n2>

24. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 18.04.2022 № 259/2022. Голос України. 2022. № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n2>

---

25. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 23.02.2022 № 341/2022. Голос України. 2022. № 109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2022#Text>

26. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753. Офіційний вісник України. 2011. № 55. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#n9>

27. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573. Урядовий кур'єр. 2020. № 133. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

28. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху [...]. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455. Урядовий кур'єр. 2022. № 15. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#n8>

29. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час [...]. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1456. Урядовий кур'єр. 2022. № 15. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#n8>

30. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1450. Урядовий кур'єр. 2022. № 11. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#n10>

31. Про затвердження Порядку заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1457. Урядовий кур'єр. 2022. № 15. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-2021-%D0%BF#n9>

32. Про затвердження переліку лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, щодо яких може встановлюватись особливий режим у сфері виробництва та реалізації під час запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від

24.02.2016 № 128. Урядовий кур'єр. 2016. № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/128-2016-%D0%BF#Text>

33. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Постанова Кабінету від 30.10.2013 № 841. Офіційний вісник України. 2013. № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

34. Про затвердження Положення про нормоване забезпечення населення основними продовольчими та непродовольчими товарами в особливий період. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2008 року № 917-014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0005-10#Text>

35. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. Голос України. 2012. № 106. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>

36. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

37. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 01.06.2016 р. №2-рп. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18>

38. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Закон України від 26.11.2018 № 2630-VIII. Голос України. 2018. № 226. ст. 150. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#n5>

39. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. Голос України. 2022. № 37. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>